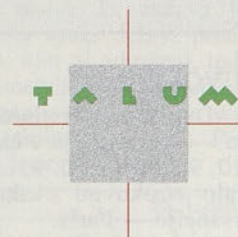

Aluminij

glasilo podjetja **TALUM, d.o.o., KIDRIČEVO**

Vsem delavcem
TALUMA,
upokojencem
in štipendistom
ter
poslovnim
partnerjem

želimo

*srečno,
zdravo,
uspešno
in mirno
leto 1994*

Vodstvo podjetja

POUČNA EKSKURZIJA V PARIZ

UVOD

Društvo za vrednotenje dela — Slovenije je v času od 6. 10. 93 do 10. 10. 93 organiziralo strokovno ekskurzijo v Francijo — Pariz.

Program je obsegal še obisk pri CFDT-Konfederaciji demokratičnega dela, ANDCP- Nacionalno združenje kadrovske delavcev, PRICE WATER MOUSE in pri sindikatu učiteljev.

DELOVNI OBISKI

1. CFDT-KONFEDERACIJA DEMOKRATIČNEGA DELA

Na sedežu CFDT nas je sprejel in pozdravil generalni sekretar CFDT-a. Razgovor pa smo vodili z g. Clod-om, ki je pri CFDT-ju zadolžen za analize.

V Franciji obstajajo naslednje konfederacije sindikatov:

- generalna konfederacija dela — CGT
- onfederacija dela-GGT-FO
- demokracija demokratičnega dela-CFDT
- konfederacija krščanskih delavcev-CFCT
- kadri CFE-CGC

Razgovor je potekal tako, da smo mi postavljali vprašanja, g. Clod je na njih odgovarjal in tudi pojasneval določena stališča CFDT-ja o problematiki iz vprašanja.

Pričeli smo z vprašanjem glede najnižjih in povprečnih plač v državah ES, ki so na zelo različnih nivojih in ali obstajajo kakšni sklepi oz. ukrepi v prid zmanjševanja razlik (cene delovne sile) v predvidenem enotnem trgu?

G. Clod je odgovoril, da v okviru evropske skupnosti (ES) ne obstaja inštrument za zmanjševanje razlik v ceni delovne sile. V dokumentu ES iz leta 1988 je zapisano, da mora biti vsako delo primerno plačano. Glede socialnih pravic velja, da se lahko sprejmejo določene smeri, ne da bi za to bila potrebna soglasnost vseh članov. V dokumentih ES ni predvideno, da bi se poenotila pravica do plač, stavk in sindikalnega organiziranja.

Naslednje vprašanje se je nanašalo na problematiko socialnega dumpinga v ES zaradi že omenjenih razlik v ceni delovne sile.

Trenutno razmerje v ceni delovne sile je 1 (Portugalska, Grčija): 5 (Nemčija). V Franciji ne obstaja bojazen, da bo v okviru ES prišlo do socialnega dumpinga. Države, ki imajo najvišjo ceno delovne sile (Nemčija in Japonska) imajo v zadnjih 20. letih tudi največje komercialne uspehe. Mercedes se pripravlja, da odpre svoje obrate v Franciji, kjer je cena delovne sile manjša. Vendar v Franciji smatrajo, da ne gre za socialni dumping. To bi pomenilo, da država zavestno zmanjšuje ceno delovne sile, kar pa ne drži. Ta cena se v Franciji dviguje z veliko večjo stopnjo rasti kot v Nemčiji.

Tudi Francoska podjetja se selijo v druge države (kemija, steklo, avtomobilska industrija). Problem je edino na področju tekstila, kjer je odstotek brezposelnosti velik. Odstotek brezposelnosti v Franciji je v primerjavi z aktivnim prebivalstvom 10,2. Vendar se v Franciji pozabljaja, da veliko prodajamo drugim državam in da smo zato tudi dolžni od drugih držav kupovati.

Na vprašanje glede spremljanja minimalnih plač v ES, ki jih določajo posamezne kolektivne pogodbe in še na vrsto podvprašanj je g. Clod odgovoril:

Minimalne plače po raznih deželah se ne zasledujejo. Inštitucija objavlja vsake 2 leti rezultate plač in sicer povprečje. Evropski sindikalni inštitut pripravlja letno poročilo v zvezi s kolektivnimi pogodbami vseh držav ES in je v njem tudi poglavje, ki obravnava politiko plač. Podatki se nanašajo na gibanje plač in sicer v odstotkih. Podatki o zajamčeni plači ne obstajajo v okviru ES niti ne v Franciji.

Stroški dela: Francija = 100	
Nemčija	122
Danska	98
Belgija	107
V. Britanija	76
Japonska	107
Španija	65
Nizozemska	102
Grčija	32
U.S.A.	102
Portugalska	27
Francija	100

Razlike v kupni moči pa so manjše kot v ceni dela in sicer je razmerje 1:3.

Država ima v Franciji veliko težo. Dogovori med delodajalci in delojemalci so težavni in dolgotrajni. Ko je kolektivna pogodba sklenjena, jo izda država z dekretom. Procedura je določena z zakonom, država nikoli ne vpliva na vsebino pogodbe in je tudi ne prekliča. Država ni nikoli stranka v pogajanju. Spodbuja pa sestanke in pogajanje. Kolektivna pogodba velja za vse zaposlene. Državne družbe pa imajo svoj statut kot naprimer

dober vendar je tudi zelo drag. Davki na plačo so zelo nizki in jih plačuje le 50 odstotkov. Delavec, ki prejema minimalno plačo ne plačuje davka in ima tudi še druge olajšave. Če pa gre za zaposlenega, ki ima npr. brezposelno ženo in otroka se ta znesek 5.000 frankov podvoji. Minimalna plača ni vezana na košarico življenjskih stroškov.

Glede zaupnosti oz. tajnosti plač za Francijo velja, da so plače tajne in noben o

Avtor članka Bojan Potočnik

železnice, elektro gospodarstvo in podobno.

Obstaja zakon o delu, ki je zelo strog. Sindikati skušajo zmanjševati vpliv tega zakona in povečati vpliv kolektivnih pogodb. Manj kot minimalno plačo noben delavec ne more imeti. Pri pogajanjih oz. dogovorih morajo upoštevati bodočnost podjetja, saj so gospodarske razmere bistveno slabše kot prej.

Minimalna brutto plača je 5.000 frankov oz. netto predstavlja 4.000 frankov. Delodajalec pa mora plačati 8.000 frankov. Sistem socialnega zavarovanja imajo zelo

njih ne razpravlja, tudi kot posameznik ne. Sindikatu se poroča o desetih najvišjih plačah.

V Franciji obstaja tudi sistem individualnih pogodb. Obstaja vrednotenje delovnega mesta, kateremu sledi nadgradnja, to je ocena uspešnosti posameznega delavca, kar se regulira z individualno pogodbo. Razlike na nivoju delavcev in tehnikov so zelo majhne. Minimalna plača je določena, vse ostalo pa je odvisno od dela.

Te minimalne plače so 100 do 800 (koeficient). Tako je naprimer minimalna plača za

tehnika 200 za inženirja pa 400. Konvencija garantira višino plače za diplomu, ki jo delavec ima.

Razlike znotraj podjetij so zelo odvisne od delodajalca, od konjunktore določenih kadrov oz. poklica in od hierarhije. Bistvene razlike se pojavljajo pri vodilnih delavcih. Velike razlike pa so tudi med ženskami in moškimi vodilnimi delavci.

V Franciji nikoli ni prišlo do znižanj plač pod minimum. Bili pa so primeri, da so se dogovorili za manjše število ur in s tem tudi za manjšo plačo. Plača je določena na uro in delavec ne sme dobiti na uro manj kot je določeno s kolektivno pogodbo. Pred 20 leti je minimalno plačo prejemale 3% zaposlenih, danes pa 8%.

V Franciji obstaja tudi javna inštitucija, ki deluje na področju plač, vendar predvsem v smislu zbiranja podatkov, ki jih vsako leto objavlja. Veliko podatkov o tem pa se dobi na statistiki, ki deluje v okviru ministrstva za delo. Obstaja pa tudi veliko podobnih inštitucij, ustanovljenih s strani delodajalcev.

2. ZDRUŽENJE KADROVSKIH DELAVCEV FRANCIJE

Združenje kadrovskih delavcev nam je predstavil g. P.

— konfrontacija izkušenj in profit

— določati doktrino

— spoznati potrebe posameznih podjetij

— združiti izkušnje in to konfrontirati na področju kadrovskega sklada

Enkrat mesečno imajo lokalne sestanke. Rezultate razgovorov posameznih skupin objavljajo v kadrovske reviji, ki v bistvu pomeni znanstveno revijo. Izdelujejo razne ankete. Na Evropskem nivoju ta asociacija združuje 17 držav. Leta 1992 je dala prošnjo za vstop tudi Bolgarija. Pogoje za vstop kontrolira Francija. Leta 1995 bo v Hamburgu kongres o kadrih. Vsake 2 leti je svetovni kongres v Cannu. Leta 1995 bo govornik za Evropsko združenje francoz. Združenje deluje po celi Evropi in sega vse do Rusije.

g. Paul Constatin, Directeur d'Etude Europa et Personnel nam je predstavil strukturo plače:

Struktura plače

konstantni del — variabilni del — ni vedno prisoten — v zadnjem času je v velikem porastu

OOD — odvisen od vrednotenja DM (osnovni OD)

+ dodatek — odvisen od sposobnosti posameznika (ind. pog.)

+ avtomatski dodatek na minulo delo — 1% na leto od OOD s tem, da varira od panoge do panoge in od podjetij do podjetij.

zastavljenega cilja. Ta del plačila se je razvijal skozi tri obdobja:

1950-1974

— izredni porast gospodarstva

— nizki variabilni del

— visoki konstantni del

— visoki splošni dodatki

1975-1985

— šibkejša rast gospodarstva

— velika inflacija

— ni bilo mase za razdelitev

— so arbitrirali med posameznimi uslužbenci,

— da bi zamaskirali inflacijo

— če je bila inflacija 10% so dobra podjetja

— dvignila plačo za 11%, slabša pa med 9 in 10%

1985 dalje

— šibka rast gospodarstva

— šibka inflacija

— konec splošnih dodatkov in začetek individualnih

V tem obdobju se je pojavilo nagrajevanje posameznikov.

Med ekonomisti se vodi razprava ali je previsoka mini-

EGS ni Evropska socialna skupnost in ne pozna evropske minimalne plače. Velika Britanija sploh ne pozna termina minimalne plače. Ta zadeva je prepuščena vsaki državi posebej. Tam, kjer ni združenj, tudi ni minimalnih plač. Najbolj revne države imajo tudi najmanjše minimalne plače. Pomembna je cena dela.

leta 1987	ECU/uro
Nemčija	17,21
Danska	14,80
Francija	14,11
Belgija	15,45

Bistveno je, koliko ur se porabi v določeni državi za posamezen izdelek. V Nemčiji je cena na uro zelo visoka, vendar imajo zelo dobro organizacijo in majhno porabo časa na enoto proizvoda.

leto 1991	\$
Nemčija	21,53
Francija	15,25
Sri Lanka	0,31
Tajvan	3,95
U.S.A.	14,77
Japonska	12,64

(Jen je bil takrat podcenjen, zato je potrebno to upoštevati pri primerjavi — valutno razmerje)

Glede socialnega dumpinga razlagatelj smatra, da ni nevarnosti, glede na prikazano razmerje.

Leta 1945 je bila struktura zaposlenih sledeča:

33% — industrija
33% — kmetijstvo
33% — terciarne dejavnosti

Leta 1990:

24% — industrija
6% — kmetijstvo
70% — terciarne dejavnosti

Glede spremljanja podatkov o plačah meni, da to ni pomembno, saj nima vpliva na povečanje plače. Višina plače je odvisna od prodaje in dogovora s sindikatom.

Najvišji prejemki pa so odvisni:

— od vrednosti podjetja (cena — kvaliteta)

— od moči pri dogovarjanju o plačah

— od zgodovine podjetja

— od regionalnega faktorja

Kot primer lahko vzamemo prodajalce, kjer najvišje plače nimajo kvalificirani delavci, ampak blagajničarke, ki lahko ob štrajku blokirajo celotno podjetje. Tam se namreč realizira največji prihodek zadnja dva dneva v letu in če bi blagajničarka takrat štrajkala, lahko podjetje pride v izgubo.

Variabilni del plače je praviloma manjši v podjetjih, kjer delavca daljše obdobje boljše plačujejo. Za veliko število podjetij so plače večje po določenih regijah.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Beizar direktor združenja ANDCP (ASSOCIATION NATIONALE DES DIRECTEURS ET CADRES DE LA FONCTION PERSONNEL.)

Združenje je bilo ustanovljeno 1947 in šteje 4.300 članov - 80 skupin. Združuje kadrovske direktorje cele Francije ne glede na velikost in značaj podjetij. Imajo 10 stalnih uslužbencev (v Franciji).

Cilj skupine, ki se ukvarja z državnim in regionalnim nivojem so:

Na področju bančništva ta dodatek za stalnost znaša maksimalno 33 odstotkov, ponekod pa je omejen na 10 odstotkov.

Direktorji in vodilni nimajo tega dodatka.

Variabilni del se izplačuje ali 1 x mesečno ali 1 x na 3 mesece.

Za delavca je razmerje med konstantnim in variabilnim delom obratnosorazmeren kot za direktorje in vodilno strukturo. Variabilni del se za te kategorije formira na osnovi

malna plača lahko spodbuda za nezaposlenost. Kadar je cena dela previsoka, se podjetje odloči za odpušcanje delavcev. Velikih podjetij ni več.

Glede motivacije za boljše delo morajo biti ustvarjeni pogoji in sicer:

— nivo plačila mora biti primeren

— variabilni del mora biti zelo visok, da pride do motivacije

Leta 1992 je v Franciji variabilni del predstavljal v povprečju 15 odstotkov mase.

Pravila za oblikovanje plač, ki bodo motivirala morajo, biti naslednja:

1. Struktura plače mora biti pravična (zaposleni morajo verjeti v sistem)

2. Sistem mora biti jasen in razumljiv

3. Mora biti pogodbeno določen — dogovorjen med zaposlenim in obratom

4. Delavcem je treba dati realno upanje zaslužka

5. Variabilni del mora biti večji od 10 odstotkov.

Za določanje variabilnega dela moramo imeti vrednotenje učinka — potrebno je modificirati sam management, da vodstvo opravi svojo vlogo. Ta proces je zelo dolg in je v Franciji trajal nekaj let.

DAN ODPRTIH VRAT

Zeleni Talum v belem

(Nadaljevanje s 3. strani)

Na vprašanje, kakšna je motivacija zaposlenih, ki imajo delnice v podjetju in odnos teh do plač je odgovoril, da se sicer dogaja, da podjetje odpre svoj kapital zaposlenim. Svoje zaposlene vključujejo v delničarje na način, da se variabilni del plače, (ki je izplačljiv enkrat letno — dogovor) uporablja v ta namen. Naredijo načrt varčevanja na nivoju podjetja. To je motivacija za zaposlene, če podjetje dobro posluje in če vrednost delnic raste. Ker je to zelo tvegano, se zaposleni izogibajo rizika na način, da svoja sredstva vlagajo v investicijske sklade. Na ta način postanejo delničarji v več podjetjih in tako zmanjšajo tveganje.

Glede samega nagrajevanja zakonodaja nima vpliva, če je to večje od minimuma. Imajo pa še vedno zelo rigidne — toge sisteme. Splošnega povečanja plač se podjetniki bojijo in se zato poslužujejo povečanja variabilnega dela. Saj, če ni rezultata, ni problem zmanjšati plačo posameznika. Nasplošno so boljše plače v podjetjih, kjer obstaja sistem variabilnega dela plač.

V privatnem sektorju je napredovanje zanemarljivo (ga skoraj ni).

V javnem sektorju pa je redno napredovanje vsakih 3 - 6 let.

Na vprašanje, na kakšnem mestu je plača kot motivator, je bil odgovor, da je v Franciji pglavitni faktor, da se delavec nahaja v dobrem podjetju, sigurnost zaposlitve in možnost napredovanja. Šele potem pride na vrsto plača.

Znana so podjetja, kjer delavci prejmejo 15 odstotkov manjše plače kot v drugem podjetju, vendar ne prehajajo v to podjetje.

Drugi elementi, ki se pojavljajo kot motivator in sledijo

prej navedenim pa so socialno zavarovanje, avto, stanovanje.

V Veliki Britaniji npr. pride na vsak nov kupljen avto en avto kupljen s strani podjetja.

V Franciji so glede tega bolj rigorozni, pa tudi davčni sistem je tako naravnian, da so podjetja v slabšem položaju in jim ne omogoča take možnosti kot v nekaterih drugih državah.

Tehničnih omejitev za uveljavitev sistema ocene (npr. zasledovanje učinkov, določanje norm ...) ni, obstajajo pa kulturne omejitve. Kot primer je dan na eni strani supermarket, kjer je prodajalec v neposredni povezavi s kupcem in na drugi strani primer premogovnika, kjer je solidarnost delavcev taka, da je težko postaviti realne ocene. Problem je v strategiji uveljavljanja takega sistema nagrajevanja.

V Franciji poteka izobraževanje s tem v zvezi od vrha piramide. Za neposredne delavce je individualizacija zelo omejena, če sploh obstaja. Kadar je gospodarjenje slabše in ima podjetje ekonomske probleme, je plačo iz tega naslova težje uveljaviti.

Pri njih obstaja vertikalno horizontalno napredovanje. Pri horizontalnem se upoštevajo sposobnosti posameznika in polivalentnost. Pri trgovskih podjetjih je napredovanje zanemarljivo. Razlike v plači delavca z 20 let in delavca z 60 let starosti skoraj ni.

Pojavila pa se je tudi tendenca, da se odpravi dodatek na minulo delo.

Plača poslancev je brutto 33.000 frankov. Davek plačajo samo na en del te plače.

Uporaba metod vrednotenja je zelo različna: od analitičnih metod do rangiranja.

Povprečna brutto plača v Franciji je 11.000 frankov.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Hoteli smo pokazati zeleni Talum, pa nam je natreslo snega, da je bila okrog nas ena sama belina.

Kljub mrazu in močnemu sneženju se je našemu vabilu odzvalo kar nekaj čez trideset ljudi. Prišle so cele družine, dedki in babice z vnučki in še kak posameznik. Najprej smo jih povabili v sejno sobo, kjer jih je pozdravil direktor podjetja s svojimi sodelavci ter povedal nekaj besed o Talumu. Kratko in razumljivo, da je bilo primerno tudi za najmlajše.

Potem so se razdelili v skupine in se pod vodstvom inženirjev varstva pri delu napotili na obhod. Od proizvodnje anod do elektroliz in livarn. V vseh enotah so bili tudi vodje, tako da je bilo informacij dovolj tudi za zahtevnejše obiskovalce.

Otrokom je bilo najbolj všeč v prostorih elektrolize C, tam, kjer stoji procesni računalnik, srce proizvodnje in seveda v stikalnici, od koder se usmerja električna energija, potrebna za proizvodnjo aluminija. V.P.

Predstavitve podjetja

Pri ogledu

Pozdrav

45 LET PIHALNE GODBE TALUM

Kako hitro minevajo leta se zavemo gotovo takrat, ko slavimo bolj ali manj zaokroženo življenjsko obletnico. Takrat se ozremo tudi v preteklost in ocenimo, kako uspešni smo bili. To velja tudi za pihalno godbo TALUM Kidričevo, ki letos slavi 45 let obstoja.

Leta 1948 so se nekateri zagnani godbeniki in delavci takratne Tovarne aluminija v izgradnji, ki se je ugnezdila sredi borovih gozdov Dravskega polja odločili, da bodo ustanovili godbo na pihala. Kolikor se spomnim iz pripovedi starejših delavcev te tovarne, so prav vsi zaposleni plačevali od svojih mesečnih plač poseben prispevek v obdobju enega leta za nabavo potrebnih instrumentov, katere so v godbi uporabljali še dolga leta. Nekako petnajst godbenikov se je takrat zbralo, bili so zagnani in z veliko volje je prvi kapelnik, danes sivolasi možak Maks Vaupotič, začel z vajami in uspel. Prvi nastop ob prazniku dela je potrdil, da se je začelo zares.

Danes si težko predstavljamo, kako je taka godba delala, saj ni bilo ne uniform, ne pravega notnega materiala, ne nobenih prevozov in še marsičesa ne. Bilo pa je mnogo dobre volje. Ko sem se tudi jaz priključil tej godbi - bilo je septembra 1952, materialno in številčno stanje godbe še vedno ni bilo zadovoljivo. Godbo je takrat vodil še drugi kapelnik in na vse strani smo iskali godbenike. Leta 1953 smo dobili prve uniforme, bile so sive barve in iz manjkvalitetnejšega blaga "tropikala", kakršen je bil takrat pač dostopen širšemu sloju delavcev. Vse delovanje se je razvijalo pod okriljem "Delavsko prosvetnega društva Svobode" in zato je bilo za razne sekcije v tem društvu veliko potreb. Res pa je, da je bilo sodelovanje med sekcijami zelo dobro, saj smo v teh povojnih časih imeli skupne prireditve, na raznih proslavah smo iz vseh sekcij nastopali in moram reči, da je bilo nastopov zelo veliko. Godba na pihala je bila zraven pri vsaki stvari. Največ je bilo takrat raznih proslav, saj se spomnimo, koliko državnih praznikov je bilo v bivši Jugoslaviji. Godba je morala — saj so bile pač take direktive — na vsake volitve in volišča v naselju in širom po vaseh Dravskega polja. Vozili smo se v prvih

letih v starih tovornjakih, mnogokrat pa tudi na vozovih s konjsko vprego. Ne samo za potrebe tovarne in naselja, tudi za potrebe raznih gasilskih društev je godba po vaseh Dravskega polja veliko igrala. Danes bi rekli, da to ni mogoče, je pa res, da je naša godba igrala na pravih vaških veselicah na prostem ali pa v zimskem času v ustesnenih dvoranah.

To je bilo v časih, ko je na letakih še poleg vabila na veselico pisalo "flaše in kozarce prinesite s seboj". Seveda pa je na vsaki veselici bil obvezen pretep, saj so si tudi kole prinesli s sabo. Moram pa po-

Godba na pihala leta 1952

vedati, da je v teh časih bila godba na pihala zelo cenjena med ljudmi. Bili so precej težki časi, za godbenike pa se je našla vedno hrana in pijača. Nihče takrat niti pomisliti ni upal, da bi bilo dobro, če bi nam kdo kaj plačal. Tega čisto normalno nismo poznali.

V letu 1955 je pihalno godbo zapustilo nekaj dobrih godbenikov iz okolice Čakovca. Prišel je novi kapelnik, upokojeni vojaški godbenik, ki je znal pridobiti mnogo mladih v naše vrste. In šlo je naprej, tudi število se je povečalo. Žal pa je leta 1959 ta kapelnik umrl in smo ga ob žalnih koračnicah naše godbe in godbe Jeseniških železarjev pokopali na Jesenicah. Za tem obdobjem smo se držali pri življenju z velikom naporom in godba je skoraj usahnila.

Leta 1965 je takratno vodstvo tovarne v Kidričevem uvidelo, da bi bilo dobro imeti godbo pod okriljem tovarne, zato je takratni delavski svet sklenil, da je pihalna godba tovarniška in namestil poklic-

nega kapelnika za godbo in za vzgojo novih mladih godbenikov. V tem času je godba delovala najbolj uspešno in je tako leta 1968 štela 45 godbenikov, toliko jih ni bilo nikoli več. Takrat smo potihem računali, da se bomo uvrstili v sam vrh slovenskih pihalnih orkestrrov in se merili z godbami Raven, Jesenic in podobnih industrijskih krajev. Vendar ni šlo. Po končani proslavi ob 20 letnici godbe, bilo je septembra 1968, nas je žal zapustil zelo prizadeven in strokovno zelo spoštovan kapelnik. Prišel je novi, vendar ni šlo vse gladko, naše vrste so zapuščali dobri godbeniki, pri-

rane restavracije PAN. Kot je navada pri pihalnih godbah, smo povabili eno od najboljših in sicer pihalni orkester KUD Pošta iz Maribora pod vodstvom Ervina Hartmana, ki je zaigrala štiri skladbe. Povabili smo jih tudi zato, da poslušalcem našega območja omogočimo predstavitev velikega pihalnega ansambla z zahtevnim programom.

Naša pihalna godba se je predstavila s petimi skladbami pod taktirko Stefana Garkova. Izbrali smo predvsem vesele in živahne skladbe, tako da smo eni in drugi poželi pri občinstvu lep aplavz. Kar precej je bila zasedena dvorana. Prišli so prijatelji pihalne godbe iz Kidričevega in okolice in prav je tako, saj živimo in delamo drug ob drugem. Želimo, da bi bilo tudi v prihodnje tako.

Ivan Ogrinc

KONCERNI PROGRAM

Pihalni orkester KUD Pošta - Maribor

1. Henk van LIJNSCHOOTEN
Viva la musica
2. Duke Ellington aranž.
Dic Ravental
It don't mana thing
3. V. in S. Avsenik aranž.
Siegfried Rundel
Es ist so schoen ein Musikantzusein
4. Andrew Lloyd Webber aranž.
Johan de Meij
The Phantom of the Opera

Pihalni orkester TALUM - Kidričevo

1. Ervin Hartman
Mariborska pošta
2. Nikica Kalodžera
priredba
Most na reki Kway
3. V. in S. Avsenik
Na Robleku
4. V. in S. Avsenik
Na Golici
5. B. B. Rogulič
priredba
Alpe Adria - slovenski podpuri

hajali so tudi novi, nekateri pa smo delali kar naprej. Menjvali so se kapelniki, skupaj smo životarili in vztrajali.

Kako smo delali in se prebijali skozi delo in težave zadnjih 10 ali 15 let, pa delavci Taluma tako veste. Godba je živela vedno s kolektivom in tudi za kolektiv. Saj veste, ko se vodstvo in delavci Taluma srečujete s težavami, to občutimo tudi mi. Saj je res tako, da moramo deliti dobro in tudi slabo. Pri godbi upamo, da bo vodstvo Taluma tudi v naprej z razumevanjem podpiralo pihalno godbo, mi pa bomo po naših močeh poskušali vaše zaupanje obogatiti z vztrajnim in dobrim delom, tako da nobenemu zaposlenemu v tovarni ne bo nikoli nerodno, ko se bo srečal z uniformirano zasedbo godbenikov, ki ima na obleki znak TALUM Kidričevo.

Ob koncu naj še povem, da je pihalna godba Talum Kidričevo obeležila 45 letnico obstoja s slavnostnim koncertom 2.12.93 v prostorih dvo-

Vse ima svoj konec, pleh muzika pa ga nima...

Ob obletnicah je že tako, da je slavljenec dolžan vse pozornosti z najlepšimi željami. Tako se je godilo naši godbi na pihala, ko je v veliki dvorani restavracije v Kidričevem praznovala svojih 45 let. Izrečeno je bilo toliko lepih želja, da če se uresniči vsaj polovica, mora godba ostati večno.

Čestitali so jim: predsednik Krajevne skupnosti Kidričevo, župan občine Ptuj, predstavnik Zveze kulturnih organizacij Ptuj in seveda direktor našega podjetja Talum, ki je k čestitki pridal še tole spodobudno in obvezujočo: "45 smo bili skupaj v dobrem in slabem in prepričan sem, da bomo še naslednjih 45."

V dvorani se se zbrali ljubitelji te zvrsti glasbe, prijatelji in znanci in tudi nekdanji dirigenti. Eden od njih, gospod Krajncan, je dejal, da mu muzikantska žilica ne da miru, da ne bi prišel na oder in jim čestital. Lepo je pozdravil tistih pet še iz njegovih časov vodenja godbe, pa tiste, takrat mlade, ki jih je prav on zastropil z glasbo in vse one, ki jih takrat še na svetu ni bilo. Za spodbudo jim je dejal: "Povsod so krize, a vse se da prebroditi" in jim za primer postavil enega svojih muzikantov, ki je 60 let hodil na vaje kar 9 kilometrov daleč in nikoli ni obupal. Njegovo življenjsko vodilo pa je bilo: "Vse ima svoj konec, klobasa ima dva, pleh muzika pa ga nima!"

Skupni nastop

Prijetno presenečenja večera so bili gosti — Pihalni orkester KUD Pošta iz Maribora, ki se je pod vodstvom dirigenta Ervina Hartmana predstavil z zahtevnim programom, kakršnega pri manjših godbah na pihala nismo bili vajeni, zato pa je bil nekaj več kot samo "pleh muzika" — pravi revijski nastop.

Prvi so seveda nastopili naši slavljenici. Od skladbe do skladbe smo vedeli več o godbi — z glasbo so nam prikazali sedanost, z besedami pa preteklost. To naj omenim še tukaj.

Spomini spominov, kajti njihov pripovedovalec, Franc Černenšek, je mlajši od svoje godbe, so segli do leta 1948, ko so jo ustanovili tovrstne umetnosti željni delavci tovarne, ki je bila komaj v čizgradnji. Prva zasedba godbe je štele 15 ljudi in nihče ni imel glasbene izobrazbe, imeli pa so veliko dobre volje in zagnanosti. Že isto leto so se kot glasbeniki dokazali za delavski praznik — 1. maj — in tako se je začelo. Leta so tekla, zahteve so postajale drugačne, dobili so prve uniforme, tisti, ki niso mogli slediti tempu, so odšli in prihajali so novi.

V letih 1964—65 je prišla godba v prvo resnejšo krizo. Takratni delavski svet je uvidel resnost situacije in kmalu zagotovil vsa potrebna sredstva, godba je dobila profesionalnega dirigenta in začeli so se najboljši časi v vsem obdobju obstoja. Orkester je pridobival na kvaliteti, prihajali

Pihalni orkester KUD Pošta, dirigent Ervin Hartman

Pihalni orkester TALUM, dirigent Štefan Garkov

so perspektivni glasbeniki iz glasbene šole na Ptuj in kasneje iz Kidričevega. Ostale godbenike pa je strokovno izpopolnjeval takratni dirigent, profesor Alojz Krajncan. Orkester je začel nastopati na revijah, tekmovanjih in gostoval v domovini ter tujini. O tem pričajo številna priznanja in diplome, ki so jim v ponos.

Kriza v tovarni aluminija je prizadela tudi godbo. Zmanjkalo je sredstev za najnujnejše delovanje, zapustil jih je dolgoletni strokovni vodja, ni bilo več sredstev za izobraževanje podmladka in kazalo je, da bo konec vsega. Ker je na ZKO ostalo le pri lepih obljubah, so se ponovno obrnili na svojega edinega pokrovitelja Talum in zahvaljujoč vodstvu, je delo ponovno steklo.

Strokovno vodstvo orkestra je prevzel mlad dirigent, akademik Štefan Garkov in že v kratkem času so ponovno nastopili na medobčinski reviji ter na začudenje prenekaterih, bili zelo uspešni.

Toliko o zgodovini. Sedanjost smo prijetno doživeli vsi, ki smo bili v dvorani.

Kot se ob takšnih slovesnostih spodobi, so si izmenjali priložnostna darila. Predsednik godbe na pihala Talum, gospod Franc Černenšek, se je zahvalil vsem, ki so kakorkoli prispevali k prijetnemu večeru, posebej sponzorjem in še enkrat glasno izrekel nekaj želja: da bi Talumu ostali še naprej potrebni, da jih ZKO Ptuj ne bi pustila na stranskem tiru, da bi v Kidričevem ponovno zaživel oddelek glasbene šole, od koder bi črpali nove moči. S posebno zahvalo se je obrnil k dirigentu Štefanu Garkovu, ki je s svojo mladostno zagnanostjo in znanjem prinesel ogromno svežine in nov polet in mu zaželel, da bi še dolgo vodil godbo Taluma.

Oboji, naši in gostje, so poželi buren aplavz in pošteno ogreli dlani poslušalcev.

Zares lep večer, ki bi ga lahko doživelo še veliko več ljudi, saj ni bilo vstopnine. Žrtvovati je bilo potrebno le uro in pol prostega časa.

Vera Peklarič

DOPISUJTE V TALUM!

SREČANJE UPOKOJENCEV

So prazniki, ki nas bogatijo, brez katerih enostavno ne moremo. Samo spomnim se družinskih praznikov, ko se vsaj enkrat na leto, če ne več, zberemo v prijaznem domačem okolju — od najmlajših do najstarejših.

Prav tak se mi zdi praznik naših upokojencev - domač, prisrčen in poln spominov. Časi so se sicer spremenili - nam in njim, toda vezi ostajajo in prav to je tisto, zaradi česar je tako prijetno priti med nje v polno dvorano. Tudi direktor podjetja nikoli ne razmišlja o prezasedenosti,

kadar jih je potrebno iti pozdravit.

Direktor jih je najprej postregel s podatki o poslovanju in trenutnem položaju podjetja. Ker je trenutno povsod najbolj aktualna tema lastninjenje, se je tudi on dotaknil tega vprašanja: "lastništvo Taluma je znano, torej se ne bomo lastnili po zakonu. Vse je odvisno od Sklada, v čigar lasti smo. Vsekakor je za pričakovati, da bomo eno od tistih podjetij, ki bodo ostala v državni lasti. Torej se ne bomo lastnili niti skozi certifikaten niti s prodajo tujemu kapi-

talu. Tujega pravzaprav ne rabimo. Vse, kar rabimo ta trenutek, je normalna cena električne energije.

Ostale manjše družbe se bodo lastnile vsaka po svoje.

Kar pa se tiče vaših certifikatov, naj se vam nikar ne mudi. Če bo prišlo do kakšnih sprememb, vas bomo pravočasno obvestili", je poudaril direktor Danilo Toplek.

Naši nekdanji sodelavci vsako leto z zanimanjem pričakujejo tudi podatek, kakšna bo usoda podjetja v prihodnje.

"Ne bi rad preveč pesimizma. Mislimo, da smo na boljši

poti kot marsikatero drugo podjetje v naši bižini. Obvladamo proizvodnjo in vemo, kaj bi radi. Situacija na trgu je izredno težka in potrebno se bo znati. Zaenkrat nam uspeva obdržati celotno proizvodjo in vse, kar proizvedemo, prodamo. Prepričani smo, da aluminij ne more več dolgo vstrajati pri tako nizki ceni in "da se bo krivulja obrnila navzgor".

Direktor je vsem zaželel prijetno počutje in "da se čez leto dni tako zdravi kot danes, zopet vidimo v tej dvorani."

Kako smo poslovali

V tabeli I in II prikazujemo, kako smo poslovali v oktobru 1993. V zadnjem stolpcu tabele prikazujemo tako mesečno kot letno rast ustvarjene proizvodnje v primerjavi z načrtovanim obsegom proizvodnje za letošnje leto.

V DE Elektrolize smo v oktobru proizvedli 6.322 ton elektrolitskega aluminija, kar pomeni, da nismo dosegli načrtovane proizvodnje za ta mesec za 46 ton oziroma 1%. V času od januarja do oktobra smo proizvedli v obeh elektrolizah 62.139 ton elektrolitskega aluminija, od tega odpade na elektrolizo B 29.236 ton (indeks 100) in na elektrolizo C 32.903 tone (indeks 99). Planirane količine nismo dosegli zaradi omejitve porabe električne energije in predčasnega remonta peči v elektrolizi C.

Poraba vseh glavnih surovin je v elektrolizah na enoto proizvoda v glavnem zadovoljiva, razen porabe anodnih blokov v elektrolizi B (indeks 101). Posebej zadovoljiva je poraba električne energije, katera je v elektrolizi B manjša za 3%, v elektrolizi C pa za 1% od planskega normativa.

V DE Proizvodnja anod smo v oktobru proizvedli 1.706 ton anodnih blokov B (indeks 98) in 1.781 ton anodnih blokov C (indeks 95). V obdobju I.-X. znaša proizvodnja blokov B 16.817 ton in s to količino ne dosegamo planske postavke za 262 ton (indeks 98), proizvodnja blokov C pa je 18.215 ton in prav tako ne dosegamo planske proizvodnje za 151 ton (indeks 99). Glavni vzrok za nedoseganje plana je v pomanjkanju surovin, vendar velja omeniti, da zaradi teh težav ne bil moten proizvodni proces v elektrolizah.

V DE Livarna smo v mesecu oktobru proizvedli največ čistega aluminija v raznih oblikah (hlebčki, brame, T-formati, drogi) in sicer 4.164 ton (indeks 123). Proizvodnja ostalega livnega asortimenta se je gibala zelo različno, odvisno od potreb na tržišču. Tudi v tem mesecu se je povečala proizvodnja Al žice in Al ozkega traku glede na planske postavke, vendar so te količine v primerjavi s predvideno celotno letno proizvodnjo, majhne.

TABELA I: DINAMIKA POSLOVANJA — INDEKSI FIZIČNEGA OBSEGA PROIZVODNJE

DE / PROIZVOD	Enota mere	PLAN 1993		DOSEŽENO				INDEKSI			
		X	I-X	1992		1993		1993/92		1993	
				X	I-X	X	I-X	7:5	8:6	7:3	8:4
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
DE ELEKTROLIZE											
1. Elektrolitski Al - hala B	t	2.982	29.238	2.904	28.912	3.002	29.236	103	101	101	100
2. Elektrolitski Al - hala C	t	3.386	33.209	3.358	33.083	3.320	32.903	99	99	98	99
3. Skupaj Al	t	6.368	62.447	6.262	61.995	6.322	62.139	101	100	99	100
DE PROIZVODNJA ANOD											
4. Anodni bloki B	t	1.742	17.079	1.680	16.852	1.706	16.817	102	100	98	98
5. Anodni bloki C	t	1.873	18.366	1.908	19.124	1.781	18.215	93	95	95	99
DE LIVARNA											
6. Aluminij - vse oblike	t	3.389	33.239	4.205	42.551	4.164	40.624	99	95	123	122
7. Livarske zlitine	t	722	7.079	365	3.109	242	2.328	66	75	34	33
8. Gnetne zlitine	t	1.418	13.909	480	6.778	1.173	9.818	244	145	83	71
9. E Al žica + peral žica	t	81	795	410	1.965	261	1.587	64	81	322	200
10. Al trak - ozki	t	43	417	75	625	252	1.789	336	286	586	429
- široki	t	191	1.877	279	2.950	—	1.168	—	40	—	62
DE PREDELAVA ALUMINIJA											
11. Rondelice	t	370	3.623	135	2.554	224	2.793	166	109	61	77
12. Izparilniki	t	119	1.166	64	707	59	609	92	86	50	52
BLAGOVNA PROIZVODNJA (6-12)	t	6.333	62.105	6.013	61.240	6.375	60.716	101	99	101	98

TABELA II: PREGLED PORABLJENIH NAJVAŽNEJŠIH SUROVIN NA ENOTO PROIZVODA V ČASU OD I-X 1993

DE / PROIZVOD	Enota mere	Planski normativi	Doseženi normativi		Indeksi	
			X	I-X	4:3	5:3
1	2	3	4	5	6	7
DE ELEKTROLIZE						
Elektrolitski Al — hala B						
— glinica	t	1,925	1,925	1,925	100	100
— anodni bloki	t	0,5820	0,5705	0,5686	98	98
— kriolit	t	0,005	0,0039	0,00054	78	11
— Al fluorid	t	0,030	0,02448	0,0277	82	92
— električna energija	kWh	14,760	14,577	14,344	99	97
Elektrolitski Al — hala C						
— glinica	t	1,925	1,925	1,925	100	100
— anodni bloki	t	0,5515	0,55439	0,5569	101	101
— Al fluorid	t	0,023	0,01938	0,023	84	100
— električna energija	kWh	13,758	13,625	13,598	99	99
DE PROIZVODNJA ANOD						
Anodni bloki — B						
— petrolkoks	t	0,6884	0,6389	0,6699	93	97
— katranska smola	t	0,1548	0,1605	0,1603	104	104
— pečeni ostanek	t	0,2314	0,2850	0,2504	123	108
— električna energija	kWh	300	285,5	277,5	95	93
— zemeljski plin	Sm ³	70	92,6	79,5	132	114
Anodni bloki — C						
— petrolkoks	t	0,6867	0,7090	0,7103	103	103
— katranska smola	t	0,1572	0,1632	0,1601	104	102
— pečeni ostanek	t	0,232	0,2240	0,2171	97	94
— električna energija	kWh	280	277,6	283,7	99	101
— zemeljski plin	Sm ³	70	90,4	76,7	129	110

V desetih mesecih smo prav tako proizvedli največ čistega aluminija v raznih oblikah in sicer 40.624 ton ter s to količino presegli plan za 22%, seveda v okviru rezpoložljivega elektrolitskega aluminija, medtem ko je proizvodnja livarskih zlitin zelo majhna, pa tudi dnetnih zlitin in širokega traku nismo proizvedli toliko kot smo načrtovali.

V DE Predelava aluminija smo v oktobru proizvedli 224 ton rondelic in 59 ton izparilnikov. V času od januarja do oktobra znaša proizvodnja rondelic 2.793 ton oziroma 77% načrtovane količine, proizvodnja izparilnikov pa smo 609 ton oziroma 52% planske količine. Glavni vzrok za neizpolnjevanje zastavljenih ciljev je v pomanjkanju naročil za prodajo teh proizvodov.

Skupni obleg blagovne proizvodnje je v oktobru 6.375 ton, kar pomeni, da smo pre-

segli plansko postavko za 42 ton oziroma 1%. Od začetka leta do oktobra znaša blagovna proizvodnja 60.716 ton in je za 1.389 ton oziroma 2% manjša od predvidene v planu za to obdobje. Manjša blagovna proizvodnja je posledica

nizjega obsega proizvedenega elektrolitskega aluminija ter je tudi manjša od proizvodnje v enakem obdobju preteklega leta in sicer za 524 ton oziroma 1%.

Gradivo pripravila
Dragica Leskovar

ZAHVALA

Ob boleči izgubi našega dragega očeta, dedka in pradedka **COPAK VIKTORJA** upokojenca TGA, TALUM-a se iskreno zahvaljujemo sindikatu Taluma za darovani venec, denarno pomoč in odigrano Tišino.

Žalujoča žena Anica s hčerškama Brigito, Marijo in Tamara.

ČEPRAV ZDRAVJE NI VSE, JE PA VSE DRUGO BREZ ZDRAVJA NIČ

(Nitsche)

NEKAJ OSNOVNIH DEJSTEV O NAJPOGOSTEJSIH BOLEZNIH, KI SE PRENAŠAJO S SPOLNIM ODNOSOM

Vse obravnavane bolezni se lahko prenesejo z vaginalnim, anualnim ali orogenitalnim spolnim odnosom z okuženo osebo, ki lahko ima ali pa tudi nima bolezenskih znakov. S pogostejšim menjavanjem partnerjev se verjetnost okužbe veča.

Sramne uši

Kakšni so znaki?

Srbež, poebno ponoči; vidne so uši in gnide na dlakah.

Kaj je treba ukreniti?

Zdraviti, tudi partnerje. Prekuhati spodnje perilo in posteljnino!

Kakšni so možni zapleti?

Jih ni.

GENITALNE BRADAVICE

Kakšni so znaki?

Neboleče rasti, običajno okoli vhoda v nožnico, v črevo ali na penisu, ki se lahko pojavijo tudi več mesecev po spolnem odnosu.

Kaj je treba ukreniti?

Odsraniti!

Kakšni so možni zapleti?

Lahko vpliva na razvoj raka na materničnem vratu.

KANDIDIAZA

Kakšni so znaki?

Hudo srbeč, sirast izcedek iz nožnice pri ženskah; pri moških rdeči, pekoči izpuščaji na penisu. Vnetje se rado ponavlja.

Kaj je treba ukreniti?

Zdraviti oba partnerja.

Kakšni so možni zapleti?

Zapletov praviloma ni.

TRIHOMONIAZA

Kakšni so znaki?

Rumeno-zelen smrdeč izcedek iz nožnice pri ženskah; moški običajno nima težav.

Kaj je treba ukreniti?

Zdraviti oba partnerja.

Kakšni so možni zapleti?

Vnetje maternice in jajčnikov ter možnost zunajmaternične nosečnosti in neplodnosti.

KLAMIDIJSKO

VNETJE

MATERNIČNEGA

VRATU

Kakšni so znaki?

Pri moških pekoče bolečine pri uriniranju in izcedek iz penisa; pri ženskah pogosto ni znakov bolezni; lahko je le povečan izcedek iz nožnice.

Kaj je treba ukreniti?

Testirati in zdraviti okužene osebe in njihove partnerje.

Kakšni so možni zapleti?

Vnetje maternice in jajčnikov ter možnost zunajmaternične nosečnosti in neplodnosti. Pri moških vnetje prostate (žleze obsečnice) in obmodika, možnost neplodnosti. Vnetje je nevarno za okužbo novorojenčka.

HERPETIČNO VNETJE NOŽNICE

Kakšni so znaki?

Pekoč, zelo boleč izpuščaj, pogosto z mehurčki, ob ustih, spolovilu ali zadnjični odprtini; nekateri okuženi nimajo znakov bolezni, a so vseeno kužni.

Kaj je treba ukreniti?

Okuženi naj se izogonejo spolnim odnosom v času, ko imajo izpuščaje; nekatera zdravila lahko delno pomagajo, vendar povsem ne ozdravijo.

Kakšni so možni zapleti?

Lahko vpliva na razvoj raka na materničnem vratu in povzroča probleme v zvezi z nosečnostjo. Nevarno je za okužbo novorojenčka.

GONOREJA

Kakšni so znaki?

Pekoče bolečine pri uriniranju in izcedek pri moških oziroma vneta žrela ali diareja; pri ženskah se pojavijo težave šele, ko pride do vnetja jajčnikov; nekateri okuženi nimajo težav, a so vseeno kužni.

Kaj je treba ukreniti?

Testirati iz zdraviti okuženi in njihove partnerje.

Kakšni so možni zapleti?

Vnetje jajčnikov in težave z zanositvijo; možnost zunajmaternične nosečnosti je večja; vnetje prostate (žleze obsečnice) in obmodnika pri moških; lahko pride do vnetja sklepov in razmnožitve bakterij v krvi.

BAKTERIJSKA IN VIRUSNA VNETJA MATERNICE IN JAJČNIKOV

Kakšni so znaki?

Bolečine v spodnjem delu trebuha, zeleno-rjav ali krvav izcedek (rahlo povečanje telesne temperature in slabo splošno počutje).

Kaj je treba ukreniti?

Obvezno zdraviti oba.

Kakšni so možni zapleti?

Če se vnetje ponavlja, lahko povzroči neplodnost! Večja je tudi verjetnost za poznejšo zunajmaternično nosečnost.

SIFILIS

Kakšni so znaki?

Neboleča razjeda, običajno na penisu, v nožnici, ob vhodu v spolovilo ali v črevesje; v naslednjem obdobju se lahko pojavijo izpuščaji in povečane bezgavke, ki pa ne bolijo.

Kaj je treba ukreniti?

Testirati in zdraviti okužene in njihove partnerje.

Kakšni so možni zapleti?

Neozdravljeni sifilis lahko prizadene možgane, srce, za to boleznijo lahko zbolijo otroci sifilitične matere in lahko celo umre.

VIRUSNI HEPATITIS

Kakšni so znaki?

Najpogostejši znaki so dolgotrajno slabo počutje, slabosti, neješčljivost ali zlatenica; lahko pa bolezni ne kaže njenih kliničnih znakov. Kronični nosilci virusa so kužni več deset let.

Kaj je treba ukreniti?

Posebnega zdravljenja ni, potrebno je storiti vse, da se okužba ne širi. To dosežemo predvsem v vzdrževanju higiene v družini, zavarovanjem ljudi, ki so v neposredni bližini z bolnikom (predvsem spolnega partnerja) ter s cepljenjem nosilca virusa.

Kakšni so možni zapleti?

Bolezen se lahko razvije v kronično vnetje jeter, ki redko, vendar lahko preide v jetrno cirozo, zelo redko pa v raka jeter, še bolj redko pa bi lahko bolezen povzročila smrt (aktualna jetrna koma).

AIDS — SINDROM PRIDOBLJENE IMUNSKE POMANJKLJIVOSTI

Kakšni so znaki?

Neobičajna dovzetnost za čisto navadne okužbe in raka iste bolezni; dolgotrajna povišana telesna temperatura, za katero ni mogoče najti vzroka, hujšanje, driska, povečane bezgavke; večina okuženih nima znakov bolezni več let, in so kljub temu lahko kužni.

Kaj je treba ukreniti?

Popolna ozdravitev ni možna; izogibati se je treba ključnim spolnim partnerjem ali uporabljati kondom.

Kakšni so možni zapleti?

Razviti aids je vedno smrtna bolezen; usoda nosilcev virusa je negotova. Skoraj vedno se okužba prenaša z matere na plod.

Spolnost je pomemben dejavnik človekove kvalitete življenja od rojstva do smrti.

Ko človek dozori za spolne odnose, mora poleg zadovoljstva, ki ga prinašajo, poznati tudi vsa tveganja, ki so z njeimi povezana. Neželeljene posledice so lahko nepričakovana nosečnost in bolezni, ki se prenašajo s spolnim odnosom. Zato spolno življenje zahteva odgovorno in varno obnašanje obih partnerjev.

KAJ MORAMO VEDETI, DA SE ZAŠČITIMO PRED OKUŽBO OB SPOLNEM ODNOSU?

Popolnoma varna je le vsaka oblika spolnega življenja z enim samim zvestim in neokuženim partnerjem.

Spolno življenje je pomemben del vsakdanjega življenja odraslega človeka. Spolne potrebe in navade posameznikov se razlikujejo, zato se bodo vzdržnosti kot edinega učinkovitega ukrepa za preprečevanje bolezni, ki se prenašajo s spolnim odnosom, posluževali le nekateri. Prav zato lahko posameznikom oziroma parom pravilno in učinkovito svetuje le osebni zdravnik, ki je seznanjen z njihovim spolnim življenjem.

Uporaba diafragme ali kondoma, zlasti v kombinaciji s kemičnimi kontracepcijskimi sredstvi (svečke, kreme), ščiti pred nepričakovano nosečnostjo, hkrati pa tudi pred okužbo. Maternični vložki so le sredstvo za preprečevanje nosečnosti in ne preprečujejo bolezni, ki se prenašajo s spolnim odnosom. Kontracepcijske tablete zmanjšujejo možnost vnetja jajčnikov in maternice pri okuženih ženskah, ne preprečujejo pa okužbe s katerokoli boleznijo, ki se prenaša s spolnim odnosom.

Največje tveganje je pogosto in naključno menjavanje spolnih partnerjev. Enako tveganje je tudi spolni odnos z osebami, ki imajo številne spolne partnerje!

(Nadaljevanje na 12. strani)

(Nadaljevanje z 11. strani)

Zmanjševanje števila spolnih partnerjev zelo zmanjša možnost okužbe z boleznimi, ki se prenašajo s spolnim odnosom.

Spolna partnerja naj se pred intimnimi odnosi temeljito spoznata in spregovorita o svojih preteklih in sedanjih spolnih navadah. Pomemben del pogovora je tudi vprašanje o zanositvi. Pogovori bodo ljudem omogočili spoznavanje oseb iz svoje okolice, ki lahko zaradi svojih spolnih navad okužijo partnerje s spolnimi boleznimi. V primeru okužbe je tako lažje spoznati njen izvor.

Pomembno vlogo za preprečevanje bolezni, ki se prenašajo s spolnim odnosom, ima tudi kondom. Moški bi morali uporabljati kondom pri vsakem novem spolnem partnerju oziroma vedno, če imajo pogoste spolne odnose z različnimi partnerji.

DIABETIKU NA POT

Vam je v prid, kar smo zapisali. Vsak dan si ponavljajte resnice o sladkorni bolezni. Z znanjem si jo boste lažje uravnavali. S pravšnjo prehrano, pravilno higieno in telesno dejavnostjo boste živeli dlje in kot zdrav človek. Z majhno napako boste zdravi, če ne boste imeli še kakšno drugo bolezen. Naš namen je, da vas poučimo, kako boste živeli v običajnem življenjskem toku in tako kot zdravi ljudje. Če vzamete vsak dan svoje zdravilo in si vbrizgate svoj insulin, ste pač majhen posebež in vendar človek kot vsi. Dietna prehrana sladkornega bolnika tudi ni nič drugega kot pravilna zdrava hrana. Delo in gibanje vam ne škodita, sta znamenje življenja in vam koristita. Živeti morate svoje življenje, kakršno je. Poskusite ga izboljšati s svojim znanjem in z našo pomočjo.

KAJ MORAM VEDETI IN NE SMEM POZABITI?

- BREZ DIETNE PREHRANE NI ZDARVLJENJA
- HIGIENA IN TELESNA NEGA STA POL ZDRAVJA
- IMELI BOMO MANJ TEŽAV IN BOLEZENSKIH ZAPLETOV, ČE BOMO POUČENI IN BOMO O BOLEZNI KAJ VEDELI
- ZDRAVJE MORAMO TUDI SAMI OPAZOVATI IN GA NADZOROVATI

Temeljita osebna higiena moških in žensk, predvsem skrbno umivanje spolnih organov pred spolnim odnosom in po njem, zmanjšuje možnost okužbe, vendar le v omejenem obsegu. Zato vedno uporabljaj kondom, če partnerja ne poznaš dovolj!

Bodimo previdni in ne imejmo spolnih odnosov, če opazimo, da ima partner na spolovilu znake okužbe (glej opise bolezni)!

Če opazimo pri sebi ali pri partnerju znamenja bolezni (glej opise bolezni), poiščimo zdravniško pomoč. **Spremlja naj nas tudi partner! Zahtevajmo zdravljenje obeh!** Nedopustno je, da se zdravimo sami z domačimi zdravili!

ODPRAVIMO OBCUTKE SRAMU ALI KRIVDE PRED BOLEZNIMI, KI SE PRENAŠAJO S SPOLNIMI ODNOSI!

Tudi te so nalezljive bolezni, saj gripo prav tako lahko dobimo pri spolnih odnosih!

— **SLADKORNE BOLEZNI NE ZDRAVIMO SAMO Z ZDRAVILI**

— **ZDRAVILA JEMLJEMO VEDNO NATANČNO IN PO NAVODILU**

— **ZDRAVNIKU IN SESTRI POROČAMO O BOLEZENSKIH ZAPLETIH**

SAMO DIETA JE PRAVA PREHRANA

Zdravnik in sestra vesta, kaj potrebujem in zato moram povedati, kako se hranim in kaj delam.

Dietna hrana je osnova zdravljenja sladkorne bolezni. Ob pravilni dieti bom sposoben za delo, se ne bom redil in ne hujšal. Imel bom urejeno bolezen. Bolezenski zapleti se bodo pojavili kasneje in bolj poredko. Presnova se pri diabetiku uredi samo s pravilno dieto. Zdravnik in sestra sta jo izbrala po moji telesni teži, spolu, starosti in delu, ki ga opravljam. Če sem predebel, bom ob tej prehrani shujšal, če sem presuh, se bom zredil.

Diabetni jedilnik sestavlja medicinska sestra po tabelah in navodilih, ki jih je pripravil Dispanzer za diabetike Klinike za endokrinologijo in bolezni presnove v Ljubljani. Knjižica z navodili za sestavo diete ima tudi tabele za zamenjavo živil. V dieti je največje, da je vsa hrana pravilno odrejena. Merimo jo po teži in po izdatnosti energijske vrednosti. Meri energijske

vrednosti sta kalorija (Kal) ali po novem kilodžul (kJ).

1 Kal = 4,2 kJ

Vrsta živila in njegova teža pomenila tudi njegovo energijsko vrednost. Zato moramo živila tehtati ali odmeriti z domačimi merami. Če smo dovolj večji, količino živil lahko ocenjujemo tudi na oko.

Če sem predebel, bom imel manj izdatno hrano — hipokalorično oziroma hipodžulno dieto. Pri primerni telesni teži bo dieta normokalorična — normodžulna. Pri majhni telesni teži, pri težkem delu in še posebej če sem mlad, bom imel izdatno prehrano ali hiperkalorično — hiperdžulno dieto.

— **ODSLEJ SE BOM HRANIL PETKRAT DNEVNO**

— **HRANO BOM ENAKOMERNO RAZDELIL NA OBROKE**

— **NAJVEČ HRANE BOM IMEL DOPOLDNE ALI TEDAJ, KO DELAM**

— **ZA NOČ IN MIROVANJE NE RABIM DOSTI**

Ker sem bolnik, ne smem jesti poljubne hrane. Skrbel bom, da bo hrana po kakovosti in po količini prav sestavljena. V prehrani moram imeti beljakovine (meso, sir, mleko, jajca), ogljikove hidrate (sadje, škrobna živila) in maščobe (olja, smetano in maslo, prej kot mast in slanino). Upoštevati moram tudi skrite maščobe v živilih. Za primerno prebavo in zato, da bodo v hrani vlaknine, vitamini in rudninske snovi, nikoli ne pozabim na zelenjavo, stročnice in sadje. Tudi ta živila imajo svojo energijsko vrednost in jih moram v prehrani upoštevati. Živil s sladkorjem (med, marmelada, čokolada, sadni sirup) zame ni več! Uporabljam samo umetna sladila. O alkoholu vem tole: včasih smem spiti kozarec vina ali šilce žganja, bolj za praznike kot za potrebo. Alkohol je redilna hrana, omami pamet in škoduje.

HIGIENA IN NEGA STA POL ZDRAVJA

Zame to še posebej velja, ker sem zdravstveno ogrožen. Nagnjen sem k okužbam in vnetjem kože, sluznic, ustne votline in dihal. Pogosteje kot drugim mi grozijo vnetja sečil in ledvic. Ta vnetja mi še posebej škodijo. Sladkorna bolezen povzroča tudi motnje prekrvavitve in oživčenja udov. Vse to so bolezni, ki jih moram preprečiti s svojim pravilnim ravnanjem in higieno.

— **REDNO SE UMIVAM IN KOPAM**

— **REDNO SI ČISTIM IN SKRBIM ZA USTNO HIGIENO**

— **PRAVILNO SI STRIŽEM NOHTE IN SEM POSEBNO PAZLJIV PRI HIGIENI NOG**

— **PRIMERNO SEM OBLEČEN IN OBUJ V VSAKEM LETNEM ČASU**

— **VARUJEM SE PREHLADOV IN DRUGIH NALEZLJIVIH BOLEZNI**

— **NE KADIM**

— **NE PIJE ALKOHOLA**

— **OD KAVE NIMAM POSEBNE KORISTI, MORDA MI CELO ŠKODI**

— **ZDRAVIL NE JEMLJEM PO SVOJE IN BREZ PREDPISA**

DELO, GIBANJE IN TELESNA DEJAVNOST

Če delam in se gibljam, sem bolj zdrav. Potrebujem manj zdravil, ostajam telesno in duševno prožen, hrano boljše presnavljam. Zdravnik in sestra sta mi telesno dejavnost še posebej priporočila.

Telesno dejavnost moram prilagoditi svoji telesni sposobnosti. To pomeni, da mislim na svojo starost in na stanje v katerem sem. Zdravnik mi je povedal, kaj smem in trudil se bom, da bom to zmožel. Če sem že v letih, se ne bom naprezal in počel stvari, ki so za mlade. Hoja z zmernimi napori, vožnja s kolesom, lahko domača dela pa mi koristijo. Tako bom izboljšal svojo telesno sposobnost. V mlajših letih lahko opravljam vsa dela in si s športom in telovadbo ohranjam zdravje. Trudil se bom, da bom vsak dan približno enako obremenjen. Ne bom vrhunski športnik in ne zapečkar. Vprašal bom zdravnika, kaj smem in koliko zmorem. Delo in telovadba, ki ju opravi samo za praznike, nič ne koristita. Izčrpata me brez potrebe in meni v škodo. Zato je bolj prav, da se vsak dan dovolj gibljam in delam. Tako potrebujem vsak dan enake količine hrane in se dovolj utrudim, da mirno spim. Če si dajem insulin, moram še bolj paziti na svojo telesno sposobnost. Preti mi hipoglikemija, ki lahko ogrozi življenje. Premajhna količina sladkorja v krvi — hipoglikemija je življenjsko nevarna posledica zdravljenja z zdravili pri prevelikem telesnem naporu in ob preskromni prehrani. To si moram dobro zapomniti.

Če bom samo lenaril in preveč jedel, se bo poslabšala sladkorna bolezen. Ta ne bo več dobro urejena in če bom znižal ali celo opustil zdravila in insulin bo nastala diabetična ketoacidoza. Ta vodi do sladkorne nezavesti — diabetične kome. Tedaj mi ne uide dolgo zdravljenje v bolnišnici in z zdravjem bo zelo slabo. Če se mi bo večkrat dogajalo, bom že zgodaj videl posledice sladkorne bolezni. Tedaj bom zares bolnik!

Pri hudih telesnih naporih moram pojesti nekaj več ali si celo zmanjšati količino dnevnega insulina. Naporno duševno delo in duševne stiske ne zahtevajo več hrane ali manj insulina. Pri hrani moram biti tedaj še bolj zmeren.

Od športov bom imel najraje telovadbo, plavanje, zmeren tek, vožnjo s kolesom, smučanje, tenis, planinarjenje. Pri tem bodo vse mišice približno enako obremenjene, razgibane in voljne. Hudim naporom pri športu se bom rajši izognil.

ZDRAVNIK IN MEDICINSKA SESTRA PRIPOVEDUJETA

O ZDRAVSTVENI VZGOJI IN POUKU

Sladkorna bolezen je trajna. Ne mine, je samo boljše ali slabše urejena. Samo poučen in discipliniran bolnik bo duševno in telesno trden. Zato mora vedeti resnice o svojem življenju in o svoji bolezni. Te resnice ne smejo biti izkrivljene. Le tako bo obvladoval svojo bolezen in ne bolezen njega.

Zato se pri obravnavi sladkornega bolnika mnogo ukvarjamo z zdravstveno vzgojo in poukom. To zahteva od medicinske sestre in zdravnika swtrokovno znanje in osebno, posamično obravnavo. Tudi v tem se kažeta skrb in človečnost do bolnika. Naši nasveti niso prisila in prepovedi, so skrb za bolnika in njegovo zdravje. Zato pričakujemo tudi primeren odziv in odnos bolnika pri upoštevanju navodil. Ta so namenjena varovanju zdravja.

O BOLEZNI IN ZDRAVILIH

Diabetika poučujemo: o splošnem pomenu sladkorne bolezni, o njenem poteku in bolezenskih znakih, o duševnih in socialnih vidikih bolezni, o nenadnih in kasnih bolezenskih zapletih, o načinih zdravljenja. Sladkornemu bolniku moramo dopovedati, da se zdravi najprej sam in da ni vse v zdravilih. Res je tudi, da

nekateri bolniki ne morejo živeti brez zdravil ali insulina. Insulin ni zdravilo. Je le telesna snov, ki je diabetik nima in si jo zato vzbriža pod kožo.

Z zdravili (tabletami) ki jih jemlje sladkorni bolnik, si poveča tvorbo lastnega insulina. To je mogoče le v primeru, da je trebušna slinavka še vsaj za silo ohranjena. Bolnik, ki si vbrizgava insulin, nima uravnalnih mehanizmov. Vbrizgana doza insulina ni vedno v skladu s trenutnimi potrebami po insulinu. Zato bolniku znova svetujemo, naj ima približno vedno enako prehrano in naj bo stalno enako aktiven. Če pogreši v prehrani ali pri telesnem naporu, mora vedeti, kako si napako popravi. Pri dietnem prekršku mora biti bolj strog pri hrani več dni zapored. Pri hipoglikemiji pa si sme dodati kaj hrane samo tisti dan.

O HIPOGLIKEMIJI

Hipoglikemija nastane, kadar količina insulina v telesu ni v skladu s trenutnimi potrebami. Tedaj nastanejo nenadni hudi zapleti, ki lahko ogrozijo življenje. Zato naj ima diabetik vedno pri sebi SOS obesek ali SOS kartico. Tam piše:

- Če se nenavadno obnašam ali sem v nezavesti, je to znak delovanja zdravil in poslabšanja bolezni.
- Ne imejte me za pijanega ali zastrupljenega.
- Če lahko požiram, mi dajte v usta sladkor ali pa piti sladko pijačo (sladkano vodo, sadni sok).
- Če sem nezavesten, mi ne dajajte ničesar v usta. Odpeljite me v najbližjo ambulanto ali pokličite dežurnega zdravnika ali reševalno službo. Do njihovega prihoda me položite na bok in me, prosim, nadzorujte.
- Če svojci vedo, kako naj mi pomagajo, mi bodo dali pod kožo ali v mišico injekcijo glukagona 1 mg.

O NADZORU BOLEZNI

Sladkorni bolnik ima možnost, da si zdravstvene stanje tudi sam kontrolira. Lastne kontrole poskušamo naučiti vse bolnike, ki prejemajo insulin, včasih tudi druge. Maljši bolniki so ponavadi dovolj ročni, duševno sposobni in veščiči, da postopek kontrole sami opravijo. Tisti, ki prejema insulin, si morajo kontrolirati krvni sladkor, drugi si lahko merijo samo količino sladkorja v urinu (glukozurijo).

Izid preiskave mora bolnik prav oceniti. Diabetik, ki zna uporabljati poizkusne (testne)

lističe za oceno izločenega sladkorja v seču (urinu), bo hitro ugotovil, če je bolezen iztirjena. Insulinsko odvisni diabetiki si sami kontrolirajo krvni sladkor z merilnikom sladkorja v krvi — glukometrom.

Z lastno kontrolo bo bolnik včasih strožji pri dieti in se bo več gibal, včasih bo svobodnejši v prehrani in gibanju. Svoje ugotovitve si mora zapisovati in voditi dnevnik. Nadzor nad boleznijo je trajen, bolniku koristi in tako pomaga sebi in zdravniku, ki ga vodi.

ZA KONEC

- VSEM DIABETIKOM SVETUJEMO REDNE KONTROLE V DISPANZERJU ZA SLADKORNE BOLNIKE
- ZDRAVNIK IN MEDICINSKA SESTRA BOSTA PRAVOČASNO PRAVILNO UGOTOVILA MOREBITNE IN GROUZEŽE ZAPLETE
- Z VAŠIM SODELOVANJEM BODO NASVETI ZDRAVNIKA IN MEDICINSKE SESTRE BOLJ POPOLNI IN VEČ VREDNI
- KONTROLNI PREGLED NAJ NE BO RPISILA AM-

PAK VAŠA NOTRANJA POTREBA

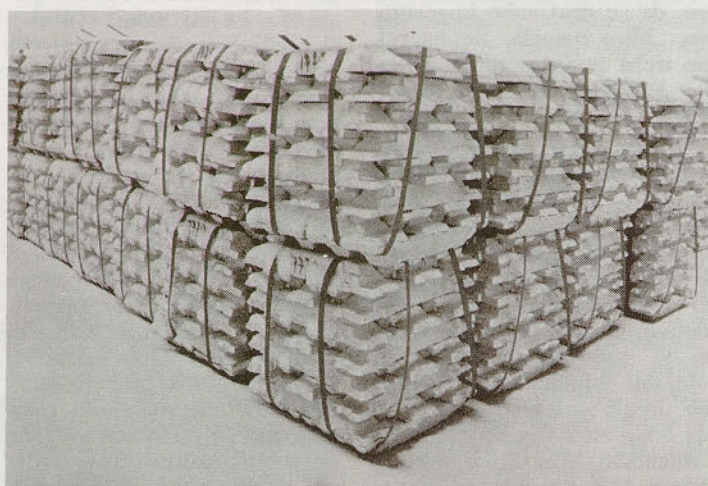
Če zbolite za kakšno boleznijo, prosite svojega zdravnika tudi za kontrolo sladkorne bolezni. Če bo treba vas bo zdravnik poslal tudi v dispanzer za diabetike.

Pri bolnikih, ki imajo samo omejitve v prehrani, zadošča en pregled v dispanzerju na leto. Bolnike, ki jemljejo zdravila, pregledujemo dvakrat na leto. Sladkorni bolniki z insulinom pa morajo priti v dispanzer šestkrat do desetkrat na leto.

MOJE ŽIVLJENJSKE NAVADE

- DIETNA PREHANA
- PRAVILNA NEGA
- TELESNA DEJAVNOST
- REDNO JEMLJEN ZDRAVILA
- NADZORUJEM SVOJE ZDRAVJE
- REDNO HODIM NA KONTROLE V DISPANZER

ČE JEMLJEM INSULIN VEDNO NOSIM SOS OBESEK ALI SOS KAROTN IMAM NEKAJ SLADKORJA VEDNO PRI SEBI

Kradejo

“Čeprav podjetja v lasti SKLADA niso več neolastninja družbeno premoženje, menim, da je prav, če so tudi delavci naših podjetij seznanjeni z raznimi strokovnimi in političnimi stališči o lastninstvu in certifikatih,” je menil predsednik UO Talum in Impol in priporočil članek za objavo.

Torek, 2. novembra je bil dober dan. Prišlo je obvestilo, da so mi po 31. členu Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij pri SDK odprli certifikatski račun. Ne samo meni, celi družini. Dodelili so nam kar za 1.400.000 tolarjev družbenega premoženja. Tako smo se spet vrnili med kapitaliste, od koder nas je pred mnogimi leti pregnala takratna oblast. Vrnitev je spremljalo še prijazno pismo predsednika vlade z nasvetom, naj dobro gospodarimo. Povsem drugačno od tistih, ki so jih, ko so odpravljali kapitalizem, dobivali starši in sorodniki.

Dan se je končal slabše, kot se je začel. Že zvečer so nam na TVS povedali, da so komaj pridobljeno premoženje načeli tatovi. Naslednje dni so se o tem razpisali časopisi. Na prvih straneh. Zaenkrat še ne vemo, koliko so nam ukradli; številke so se še v istem sestavku razlikovale. Toda če so v komaj v triinšestdesetih podjetjih ukradli 12 milijard tolarjev in če je družbeno premoženje “oškodovano” kar v 60 odstotkih podjetij, je gotovo, da se družinsko bogastvo spet hitro manjša. Še naprej bo treba hoditi v službo, ker kot kapitalisti ne bomo mogli preživeti.

V naslednjih dneh je sicer vlada zagotovila, da bo tatove ujela in že izgubljeno premoženje vrnila; če ne drugače z “amnestijo”, za vse tiste, ki bodo ukradeno vrnili iz tujine. O tem močno dvomim. Če delnic, ki jih bom dobil za svojo nakaznico, ne bi že obljubil v humanitarne namene, bi jih zastavil za trditev, da bodo stroški s slavno konzultantsko hišo Price Waterhouse, ki naj bi iskala denar v

tujini, večji od najdene vsote. Pa še verjamem ne, da je v tujini veliko denarja, čeprav ne mislim, da ne kradejo in ne nosijo tja. Oboje počno. Le da to sodi v kriminal, ki z uspešnostjo ali neuspešnostjo slovenskega gospodarstva in višino naših dividend kljub popularnosti nima kaj dosti opraviti; resnični problemi so povsem drugačni in druge. Seveda ter ne mislim, da kriminala ni treba preganjati, če pregon ne prinese koristi.

Kljub zmanjšanju družinskega družbenega premoženja in ponovnemu izgubljenju komaj pridobljenega kapitalističnega stanja pa se ne razburjam preveč. Iz več razlogov.

Prvič. Da bo šlo tako, kot gre, sem videl in povedal pred dvema letoma in več. Zaradi takšne “krive vere” sem bil celo “ob oblast”.

Drugič. Še naprej verjamem, da v privatizaciji ni kaj deliti. Zdaj je že več takih, ki temu pritrjujejo; zaenkrat bolj v tujini. Pri nas bomo zaradi zamude to ugotovili šele čez leto ali dve, ko bodo donosi, ki jih zdaj delimo z nakaznicami, enaki nič. Dovolj zgovorni so že podatki vladnega Inštituta za makroekonomske analize. Po njih so se poslovni presežki od 23,5 odstotka družbenega produkta v 1987. letu zmanjšali na samo 1,9 odstotka lani in na le še 0,2 odstotka letos. Seveda bodo pravičniki trdili, da so takšni, ker so tatovi medtem že vse pokradli. Pa ni tako. Tudi v Nemčiji, kjer so se stavri lotili hitro in s pravo nemško pedantnostjo, so doslej zahonemškimi davkoplačevalcem razdelili — 500 milijard mark premoženja. Računajo, da bo vsega premoženja, ki ga bodo razdelili, za približno — 2000 milijard mark. To je povedano obrnjeno takole; povprečnega zahodnega Nemca bo privatizacija v nekdanji Vzhodni Nemčiji stala 2500 mark. Pa se še s tem niso izognili brezposelnosti in socialnim trenjem. Res pa bo le tam mogoče ugotoviti, koliko “negativnega” premoženja so razdelili;

drugod, tudi pri nas, tega ne bo mogoče izračunati, zato tudi nikoli ne bomo vedeli, koliko je bilo ukradenega.

Tretjič. Privatizacija z delitvijo je v bistvu revolucija. Te so mi zoprne. Vse imajo nekaj skupnega. Začno se zaradi “pravičnosti”; kaj je pravično in kaj ne, pa določijo vsakokratni revolucionarji. Tokrat je delitev po starostnih razredih. Zakaj ne po revščini? V obeh primerih bi dobili približno enako veliko množico kapitalistov, ki bodo živeli od socialne podpore. Takšno administrativno “pravičnost” je lahko zagotoviti z administrativno operacijo. Obvestila o certifikatskih računih z različnimi vrednostmi zato kljub prijaznosti spominjajo na nekdanje karte za mleko: težke, lahke, otroške, ki so bile prav tako sestavina revolucije; takratna naj bi v imenu pravičnosti odpravila privatno lastnino. Stvari smo se lotili, kot da bi imeli centralno plansko gospodarstvo. Zato smo prednosti, ki jo je slovensko gospodarstvo imelo pred drugimi v Vzhodni Evropi, preobrnilo v slabosti. Privatizacija tudi ne bo prinesla bolj enakomerne delitve pogače; prerazdelitve z davki iz socialnimi programi so žal edina pot, ki vodi k temu, da tudi revnejši kaj pridobe. A le, če se poveča učinkovitost gospodarstva; ta pa je v naši privatizaciji že davno pozabljena.

Četrtič. Podjetniškega daru nimam. Kot večin novih “lastnikov” se zanesem le na službo in plačo. Prva bo trdna in druga visoka, če bodo lastniki in podjetniki bogati davkoplačevalci in če bo država dobro pobirala davke. Zato se mi ne zdi narobe, da so podjetja vnaprej delila “delnice” namesto plač, posebno še, če so jim to omogočili zakoni, kakršni so pač bili, če bi bi delala kaj protizakonitega, bi jih morala SDK že takrat zaustaviti; če jih ni, so očitno delala po predpisih. Pa še nekaj večnejšega je. Podjetja, v katerih so si že vnaprej razdelili nekaj “delnic”, najbrž nimajo cilj nasloniti se na notranje lastnike. Prav takšna podjetja pa so v nekaj prihodnjih letih edino upanje, da bomo tudi drugi imeli službe in plače. Prav “notranjim lastnikom” gre pripisati velik del zaslug, ker se slovensko gospodarstvo pod udarci zadnjih let ni sesulo.

Petič. Od investicijskih družb in raznih skladov, ki naj bi upravljali z našimi delnicami, ne bo koristi. Gre za tipične institucije prerazdeljevanja in izčrpanja podjetij.

V korist tistih, ki bodo “zraven”. Ker pa jim bodo že na začetku ostala raje slaba kot dobra podjetja, bo prerazdeljevanje mogoče le tako, da se bo naše premoženje zmanjševalo.

Šestič. Predpisi, ki prepo-vedujejo nekaj, česar ni mogoče preprečiti, so nesmiselni. Oblik “divjih” privatizacij je namreč nešteto. Na mnogih področjih bi jih mogli zaustaviti samo na nenavaden način: s prepovedjo privatne lastnine. Tako je praktično povsod v trgovini in storitvenih dejavnostih; privatizirati je mogoče s prenosom trgovske vezi na podjetje, ki ga ustanovi žena ali bratranec z drugačnim priimkom.

Na koncu, a ne nazadnje. Ne dva, pet ali deset, kar šestdeset odstotkov podjetij naj bi “oškodovano” družbeno premoženje. Torej je nekaj narobe s pravili in ne s podjetji. Ekonomija je namreč preprosta veda, zgrajena na dveh predpostavkah: racionalnosti ravnanja in sebičnosti gospodarskih subjektov. Kakšna odločitev je v danih okoliščinah racionalna, je zato zmeraj določeno s pravili gospodarskega sistema. Če jih veliko ravna tako, kot menimo, da je narobe, je torej nekaj narobe s pravili. Presenečenje vlade nad dogajanjem je zato presenetljivo. Kot da ne bi imeli izkušenj s štiridesetimi leti ustvarjanja idealne nekonfliktne družbe, ki pa je kar naprej delovala drugače, kot so hoteli vizionarji. Tudi zdaj ni drugače; uspešnost pri preprečevanju kraja in “kraj” ter odtoku kapitala v tujino bo odvisna od prave naravnosti gospodarskega sistema. Če bomo vanj vgradili potencialno “mafioznost”, bo gospodarstvo postalo mafiozno. Barva ali pri pripadnost, kot so jugo, udbo, zelena, rdeča, črna in drugačna mafija je pri tem nepomembna. Zato za slovensko gospodarstvo bolj kot kraje in odlivanje kapitala prek meje postajajo usodne strankarske vezi med ministrstvi in deli gospodarstva: prva se, kot je slišati, že delijo na črna, rdeča in rdečkasta.

Razlogi, zaradi katerih se zaradi zmanjševanja družinskega družbenega premoženja ne gre preveč razburjati, so tako jasni. Na kratko; zdi se, da ima “oškodovanje” družbenega premoženja le političen pomen; gospodarskega nima.

Objavljeno v DELU, 6. 11. 1993

Avtor: g. dr. Jože Mencinger, direktor Ekonomskega inštituta Pravne fakultete, Ljubljana

Seznam knjig v tehnični knjižnici, ki so prispele od 1. 1. do 8. 12. 1993

1. Informatika za ekonomiste — Dr. Samo Bobek, Dr. Dušan Lesjak
2. Finančni trg — Dr. Dušan Bobek
3. Ekonomika podjetja — Dr. Majda Škerbic, Dr. Miroslav Rebernik
4. Zbirka odločb sodišč združenega dela v Republiki Sloveniji IX. knjiga
5. Din Taschenbuch 27
6. Key to Aluminium Alloys
7. Strojniški priročnik — Bojan Kraut
8. Strojno tehnološki priročnik — Skupni avtor
9. Elektrotehniški priručnik — Skupni avtor
10. Veiliki nemško-slovenski slovar
11. Statka — Zbirka vaj — Leskovar-Špacapan Gabrijele
12. Video kaseta: Pogovor o razvoju delavčeve kariere — Alison Lee
13. Zakon o gospodarskih družbah z uvodnimi pojasnili
14. Norsk Engelsk Ordbok
15. Audit — Presoja sistema kakovosti — Andrej Trebar, Danilo Brun
16. Zakon o gospodarskih družbah v nemškem jeziku — Dr. Marija Kocbek, Johan Tischler
17. Slovenski računovodski standardi
18. Planirani stečaji — Alenka Žnidaršič Krajnc
19. Fox Pro 2.5 for Dos Developer's Guide
20. Creating Foypro Applications — George F. Goley
21. Vodnik po svojih pravicah — Marija Cigale
22. Open systems and IBM — Pamela Gray
23. Programmer's Reference Guide to Expert Systems — David Hu
24. Odkrivanje poklicnega cilja in strategija njegovega uresničevanja — Lorenz Wolff Johana Frank
25. Works for Windows 2.0 — Peter Berden
26. Management
27. Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem
28. Matematika z vajami I — Jože Lep
29. Matematika z vajami II — Jože Lep
30. Matematika z vajami III — Jože Lep
31. Matematika z vajami IV — Jože Lep
32. Matematika z vajami VI — Jože Lep
33. Numerične metode I in II — Zbrana gradiva — Andro Alujevič
34. Tehnična kibernetika — Edo Kiker, Rafael
35. Stvarno pravo — Tone Frantar
36. Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem — Skupni avtor
37. Uvod v sociologijo — Peter Jambreč
38. Matematika 1. zvezek — Jože Lep
39. Matematika 2. zvezek — Jože Lep
40. Gospodarske pogodbe — prva knjiga — Mag. Nina Plavšak
41. Uvod v računovodstvo — Turk-Melavc
42. Uvod v statistiko — Marijan Blejec
43. Uvod v makroekonomijo 1. del — Lipsey, Steiner, Purvis
44. Teorija monopola — Richard Lipsey
45. Zapiski predavanj — Narodno gospodarstvo Slovenije — Dr. Aleš Vahčić, Dr. Janez Malčič
46. Temelji ekonomije — Dr. Viljem Merhar
47. Gospodarsko pravo — z osnovnimi pravili — Krešo Puharič, Hilda Marija Pivka
48. Ekonomika in organizacija podjetja 2. knjiga — Bogdan Lipičnik
49. Organiziranje in poslovanje bank
50. Influenca of Raw Material Properties an the Reactivity of Carbon Anodes — Sheralyn Marie Hume
51. Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem — Skupni avtor
52. Kemija — splošni priročnik
53. Din Taschenbuch 27
54. Introduction to Aluminium Electrolysis — K. Grjotheim and H. Kvande
55. Aluminium Industry Energy Conser — Vation Workshop XI Papers
56. Planiranje poslovanja podjetja — Dr. Rudi Rozman
57. Slovenski računovodski standardi
58. Gospodarske finance — Rudi Crnkovič
59. javne finance — Dr. Jože Glagovšek
60. Kako lastniniti slovensko podjetje — Dr. Bogomir Kovač

PEKLA NI, TO SMO MI, PEKEL LAHKO OBSTAJA V ČLOVEKU, LE ČLOVEK GA LAHKO USTVARI

Mladi dopisniki

Ob koncu leta ponavadi naredimo inventuro, pogled nazaj, kaj vse smo naredili, kaj pozabili, kaj je bilo dobro, kaj slabo.

Morda ne bo napak, če ob iztekajočem letu, polnem negotovosti in dvomov, prevetrimo svojo "dušo" po vzoru učencev OŠ iz Kidričevega. Povod zanjo so imeli učenci po ogledu gledališke predstave.

Nam pa so lahko povod za pogled navznoter naši medčloveški odnosi, predvsem tukaj, na delovnem mestu. Če lahko z zagotovostjo zatrdimo, da nikoli nismo ustvarjali pekla, potem je bilo iztekajoče leto, kljub vsem tegobam, srečno.

Če ne, potem imamo še priložnost, prihaja 1994. leto!

Ines, Garcin in Estelle se znajdejo skupaj v peklu. Sami sebi lažejo, da so tukaj po pomoti, ampak dobro vedo, da so zaradi umazane preteklosti.

Ines je imela na vesti dve življenji, Garcin zaradi mučenja svoje žene, Estelle pa je umorila svojega otroka. Vsi mi-

slijo, da se bodo lahko rešili iz pekla. Ali se bodo rešili? Njihova dejanja so res neodpustljiva. Ljudje nimajo pravice jemati življenja ali mučiti drugih ljudi. Sami sebe ne bodo kaznovali, kaznovala jih bo njihova vest, ki jih bo zaradi teže greha vlekla k tlom.

Zaradi vesti ne bodo nikoli mogli pozabiti vseh napak, ki so jih naredili. Nosili jih bodo v duši in jih znašali s svojo jezo drug na drugega. Njihov notrenji glas ustvari pekel, iz katerega ni več izhoda.

Mitja Hertiš, 8.a

Z naslovno mislijo je hotel ustvarjalec prikazati svoje videnje pekla ali nebes. Pekel si veliko ljudi predstavlja kot velikanski prostor, kjer vse gori in v njem vladajo rablji - hudički. V peklu pa se znajdeš po svoji smrti. če grešiš, in v njem ostaneš za vekomaj. Takšno mišljenje je razširjala in še razširja krščanska cerkev. Kristjani pa se lahko svojih grehov odrešijo pri spove-

di. Vendar pa ti greh, naj bo majhen ali velik, ostane na dnu duše za vse življenje. Pekel ali nebesa si ustvarimo le mi sami s svojim slabim ali dobrim dejanjem.

V predstavi, ki smo si jo ogledali, trije različni, a v svojih dejanjih tako podobni ljudje, doživljajo prav to. V peklu se znajdejo, ker so zagrenili življenje svojim bližjim, tistim, ki so jih ljubili in jim bili zvesti, oni pa jim te ljubezni niso vračali z enako mero. Dejanja, ki so jih bili storili, sprva tajijo, vendar jih zaradi slabe vesti le priznajo. Trenja, ki jih povzročajo, jih privedejo do pravega pekla, iz katerega ne najdejo več izhoda.

Matjaž Kerček, 8.a

Človek je zgolj to, kar naredi iz sebe

Naslovno misel sem vzel iz razmišljanja francoskega dramatika Jean-Paula Sartra. Napisal je gledališko delo, ki smo ga gledali.

V igri prikazuje tri ljudi, ki pridejo v pekel. Med seboj se spoznajo, zaljubijo ter zaradi tekmovalnosti, kdo bo koga imel, zasovražijo. Med njimi pridejo na dan vse hude stvari, kar so jih kdaj storili. Na koncu spoznajo, da nima smisla, da bi se sovražili, ker bodo skupaj vso večnost.

Sartre je ustvaril odlično vzdušje s tremi, tako različnimi osebami. Ponavadi si ljudje zamišljajo pekel kot prostor, poln hudic, v igri pa se pokaže, da to ni res. Garsin, Estelle in Ines se znajdejo skupaj s svojo vestjo, najhujšim sovražnikom pod soncem, pred katerim klonejo tudi najhujši zločinci na svetu. Ni treba narediti velikega zločina, da se pride v Pekel, dovolj je eno strto srce, ena zatajitev ali celo žalitev. Kakšnega greha, ki se ti je zarasel v dušo, ne more sprati nobeno obžalovanje, nobena spoved, noben očenaš. Pa čeprav je bil greh le omembe vreden, če se ti je vtisnil v dušo, ga ne moreš odpraviti vso življenje. Nobeno obžalovanje, nobeno kesanje te ne more rešiti Pekla. Vest te bo grizla, tepla, ožemala ter mučila, dokler te ne bo strla; propadel boš najprej duševno, potem pa še telesno, dokler ne boš pred žrtvijo tvoje neumnosti, ki si jo zagrešil, padel v prah ter jo prosil za odpuščanje s solzami v očeh. Z novim občutkom, ki ga prej nisi imel, boš odkorakal z olajšanim srcem, ali pa te bo zlomilo pred očmi drugih ljudi. Odposlali te bodo z očitki v očeh in trpko besedo na ustnicah. Nikoli več ne boš mogel normalno zaživeti, vedno bo majhna iskrica na dnu tvoje duše, ki je ne boš mogel pogasiti.

Ko človek užali človeka, se bo mogoče v začetku naslajal nad bolečino drugega, toda pozneje pa bo spoznal, kaj je naredil, ter si bo to zapomnil za vse večne čase.

Marko Hazabent, 8.a

Ljudje si lahko sami ustvarijo svoj pekel ali nebesa. Če človek naredi kaj zlega, ga bo pekla vest in ga bo to preganjalo vse življenje. Nikoli si ne bo mogel tega odpustiti. Iskal je le svojo srečo, pri tem pa je pozabil na vse druge ljudi v svoji okolici, tudi na tiste, ki so mu veliko pomenili. Te ljudi je to prizadelo, a on se ni zavedal, da se tudi njemu lahko zgodi kaj podobnega in ni vedel, da mu bo to le škodovalo. Tako si je s svojim obnašanjem sam ustvaril pekel. Ker v svojem pecku ne more pobegniti od sebe in svoje preteklosti, se mora sprijeti z njo in se poglobiti v svoje življenje, ter poiskati svoje napake, ki jih nosijo v spomnu drugi. To pa njega najbolj

boli, kajti rad bi pozabil na krivice, ki jih je storil drugim. Vendar mu to ne bo uspelo, če bo še naprej tako ravnal. Ob svojih naslednjih dejanjih bo moral pomisliti tudi na druge ljudi v svoji okolici, kako bodo ta dejanja sprejeli in kaj si bodo o njih mislili. Razmisliti bo tudi moral o tem, kako bi lahko razveselil ljudi, bil do njih prijazen in tako popravil svoje napake iz preteklosti. S tem bi ga tudi ljudje začeli gledati z drugačnimi očmi in bi v svoj spomin o njem prinesli tudi nekaj lepega. Tako bi lahko premagal svoj pekel, kajti nič se ne odigra po smrti človeka. Človeška drama se začne in konča tukaj — na Zemlji.

Nadja Novak, 8.a

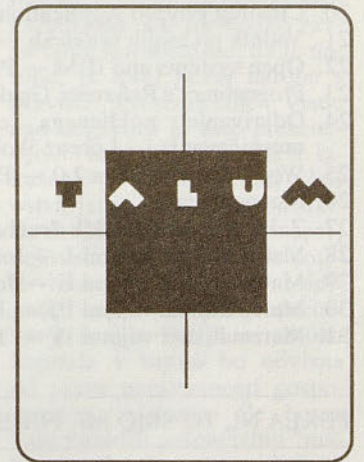
Nekaj rekov o slabi vesti:

- Slaba vest je kot črn madež na srcu, ki tam ostane na vekomaj. Je neizbrisljiva, neodpustljiva.
- Ko se v človeku naseli slaba vest, je v njem tudi sovražnik.
- Slaba vest ne pride sama od sebe.
- Pekel vesti je strup življenja.
- Slaba vest je hujša kot rest.
- Če s slabo vestjo živiš, večno trpiš.
- Slaba vest je globoka bolečina.
- Na račun slabe vesti narod trpi.
- Nič proti dejanju, vse proti vesti.

Sandra Sršen, 8.a

10. 11. 1993 smo izvolili Svet delavcev

Kadrovske vesti

I. UPOKOJENI V MESECU OKTOBRU 1993

DE ENERGETIKA

3716 Kramberger Radenko

II. ZAPUSTILI PODJETJE V MESECU OKTOBRU 1993

1. ZAPUSTILI PODJETJE TALUM IN SE ZAPOSILI V DRUGEM PODJETJU, KI JE LAST TALUM STROKOVNE SLUŽBE

5806 Zadavec Majda

2. OSTALI, KI SO ZAPUSTILI PODJETJE VODSTVO

3868 Salemovič Radenko

DE ELEKTROLIZE

7548 Mlinarič Dubravko

6794 Miško Dragoslav

4723 Kolarič Žarko

DE PROIZVODNJA ANOD

7788 Mladenovič

Srboljub

STROKOVNE SLUŽBE

7140 Gerjovič Boris

Aluminij

Izdaja podjetje TALUM, d.o.o. Kidričevo. Ureja Vera Pektar. Fotografija: Stojan Kerbler, dipl. ing. Tisk: PP PC Ptujška tiskarna. Zaposleni v podjetju TALUM in v podjetjih v njegovi sestavi ter upokojeanci TALUMA dobivajo list brezplačno. Naklada 2730 izvodov. Po mnenju Ministrstva za informiranje, št. 23/209-92, se šteje glasilo s prilogami med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne št. 3, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov pa stopnja 5%.